

חברי המערכת: הרב אריאל סגרון והרב אליהו סעדון

גליון מס' 54 | נמסר כ"ג אייר תש"פ

השיעור השבועי של מו"ר הגאון הגדול רבי דוד יוסף שליט"א מתקיים בימי ראשון בבהמ"ד יחווה דעת רח' אגסי 1 י-ם בשעה 20:15

פרשת במדבר

ענייני תענית חלום בשבת ובמועדים (ב)

נושאי השיעור: תענית חלום בשבת, במועדים, ובערב יום הכיפורים | המתענה בשבת צריך להתענות כנגד ביום חול | תענית חלום בשבת בזמנינו | מהו חלום רע | חלומות שוא ידברו | פתרון החלום הולך אחר הפה | תפילת מנחה של יום החופה | החולם שהוא עוסק בתורה | ברכת כהנים בכל תפילה | הטבת חלום בפני שלושה | תענית חלום בימות החול

הנני להקדיש את השיעור הזה לרפואת ידידי הגאון הרב חיים אדמון שליט"א שחלה ב'קורונה' וב"ה הוא מתאושש, לאחר שהיה במצב קשה מאוד וסבל הרבה, ואני מבקש מהציבור להתפלל לרפואת הגאון הרב חיים אדמון בן רחל שהקב"ה ישלח לו רפואה שלימה, אל נא רפא נא לו א.כ.י.ר.

ב. תענית חלום בראש השנה

אכן יש ימים שיש בעיה גדולה להתענות בהם תענית חלום, כגון החולם בליל ראש השנה. שהדין הוא שמי שהתענה ביום ראש השנה הראשון או השני חייב להתענות בכל ימיו באותו היום בראש השנה [ראה בית יוסף ריש סימן תקצז ובשלחן ערוך ס"ב]. ולכן אם חלם חלום רע בליל ראש השנה, יש להורות לו שיעשה הטבה לחלומו בדרכים אחרות, בדרך של הטבת חלום או שיעשה תענית דיבור, שהיא כמו תענית של אכילה ושתייה, או ילמד ויעסוק בתורה כל היום וייחשב לו כאילו התענה.

ג. תענית חלום בערב יום הכיפורים

וכמו כן בערב יום הכיפורים, אמנם כאמור לעיל מרן השלחן ערוך מתיר להתענות תענית חלום בערב יום הכיפורים, אך הרמ"א (בהלכות יום הכיפורים סימן תל"ט) פוסק לאסור להתענות בערב יום הכיפורים, אף לא תענית חלום. ולכאורה יש לשאול, במה שונה דינו של ערב יום הכיפורים משאר שבתות ומועדים.

והנה אפשר לבאר בדעת הרמ"א, שגם אם נאמר שחייב האכילה בערב

א. תענית חלום ביום טוב

בשבוע שעבר נתבאר פרטי דיני איסור תענית בשבת וההיתר להתענות תענית חלום. וכעת נמשיך את הנושא אך אקצר בו, ובעז"ה בספרי 'הלכה ברורה' חלק י"ח שיצא לאור בקרוב אי"ה, יתבאר הכללים והפרטים בהרחבה.

והנה, תענית חלום איננה נוהגת רק בשבת אלא גם במועדים. ולפי דעת רבים מרבתינו הראשונים תענית חלום נוהגת אף בחג השבועות, אך יש מחלוקת בזה, והיא מבוססת על מאמר הגמרא (פסחים ס"ה) שמר בריה דרבינא היה מתענה בכל השנה מלבד חג השבועות, פורים, וערב יום הכיפורים. ולביאור הראשונים שם תעניתו היו תעניות חלום. ומוכח לכאורה שבחג השבועות אין מתענים תענית חלום. אבל דעת מרן השלחן ערוך נראה שלא פסק כן להלכה, שהרי לפי זה אין להתענות תענית חלום גם בערב יום הכיפורים, ומרן השלחן ערוך פסק (סימן תקס"ט) שמותר להתענות תענית חלום בערב יום הכיפורים. והיינו שגם בימים שיש חיוב לאכול ולשתות אם ראה חלום רע דעת מרן השלחן ערוך שרשאי להתענות, ומשמע שכשם שבשבת רשאי להתענות כך גם במועדים אם חלם רשאי להתענות. ודבריו אמורים גם לגבי חנוכה ופורים וכל שכן לגבי ראשי חודשים [וראה בשו"ת יחווה דעת ח"ד סימן כד בהערה].

מספר פגישה:
613 613 2618

סיסמא:
5780

השיעור של חבר מועצת חכמי התורה מורנו ורבנו הגאון הגדול רבי דוד יוסף שליט"א מתקיים מידי יום ראשון בשעה 20:30 בערב ובפרקי אבות - ביום רביעי בשעה 20:30

השיעור מועבר בשידור חי בתוכנת זום וביוטיוב שימעו ותחי נפשכם!

(ש"ס ח"ג סימן רח"ט), וכן פסק הרמב"ם (פ"א מהלכות תעניות הי"ב), וכן פסק ההלכה מרן השלחן ערוך (סימן רפ"ד) שמי שהתענה תענית חלום בשבת צריך להתענות בחול תענית כפרה על כך.

ה. מתי יושב בתענית לתעניתו

לפי הזוהר הקדוש (ויקהל כז): החובה היא להתענות ביום ראשון הסמוך לשבת, או ביום הסמוך ליו"ט. וממשיל זאת למה הדבר דומה, למלך ביום החג שלו שכולם אוכלים, ואחד לא אוכל, ודאי שאם אותו אחד יבוא ביום שלאחריו שהוא לא יום החג של המלך והוא אוכל כהרגלו שאינו ראוי. כך הוא הדין בשבת, שכולם אוכלים ושמיים הוא לא מחמת שנפשו עגומה עליו, ואכן מותר לו, אך כאשר אין ציווי לאכול או לא, דהיינו ביום ראשון אינו ראוי לאכול דוקא באותו היום.

ואכן רבים מרבותינו הראשונים [רשב"א בשו"ת ח"ג סימן רכב ועוד] סוברים שיש להתענות ביום ראשון. אולם הרמב"ם (ס"ט) פוסק שאפשר לצום אף ביום אחר, ומרן השלחן ערוך פוסק להלכה (ס"ה) שיש להתענות ביום ראשון וכותב על כך: 'ואם תשש כוחו ואינו יכול להתענות שני ימים רצופים לא יתענה ביום ראשון ויתענה אחר כך'. וכמובן שעל כל פנים שאין לדחות את התענית יותר מדאי ויתענה בהקדם.

ו. כאשר חלם שלוש פעמים בלבד

בפרטי דיני תענית חלום כותב מרן השלחן ערוך (ס"ה) כמה דעות, הדעה הראשונה שיש אומרים שדוקא אם ראה את אותו החלום שלוש פעמים ברציפות. וכמו שמצינו אצל פרעה שכתוב (בלשון מלך, ל"ג): 'ועל השנות החלום אל פרעה פעמיים', אבל הראשונים מבארים שאצל פרעה הספיקו פעמיים, אך בשביל רציפות כדי להתענות צריך חזקה - שלוש פעמים.

ז. המסתפק מהו חלום רע

עוד כותב מרן השלחן ערוך 'ויש אומרים שבזמן הזה אין מתענים תענית חלום כלל', והטעם משום שאין אנו בקיאים מהו הנקרא חלום רע שעליו יש להתענות, ואולי הוא חלום טוב, ומילא בחול אפשר להתענות ללא חשש, אך בשבת אם אינו צריך להתענות והתענה איסורא איכא של ביטול מצות עונג שבת. ודעה זו היא סברת כמה ראשונים [כן כתב הטור בסימן תקסח בשם רב עמרם ורבי קלונימוס] ומרן מביאה כ"ש אומרים, אך אין להתעלם מרבים מרבותינו הראשונים שסוברים שאין לחלק בין זמנינו לזמן אחר, ועדיין נוהגים דיני תענית חלום.

והנה דעת הפוסקים בפשיטות שתענית חלום אינה אלא רשות, אולם רבים מהפוסקים סוברים שחובת החולם חלום רע להתענות. וכיון שכך, גם כיום נהגו להתענות תענית חלום. אולם ישנם שני תנאים ראשונים לכך, והוא שהחולם אכן הוא רע ויבואר להלן. והתנאי השני שנפשו באמת תהא עגומה עליו וחושש מהחלום עד כדי שהוא בצער גדול ואין לו חשק לאכול כלל, והאכילה בשבילו היא עינוי, ורק באופן זה רשאי להתענות. ובהתקיים רק אחד מהתנאים הללו אינו רשאי להתענות בשבת תענית חלום.

ח. השפעת חלומות על ההלכה

מהם החלומות הנקראים חלום רע? במסכת ברכות פרק הרואה יש דף וחצי לערך שמדבר כולו מענייני החלומות ופתרונו. ומרן השלחן ערוך כותב (ס"ה) נראה לי שגם החלומות הכתובים בפרק הרואה גם עליהם מתעניין בשבת. ויש ספר 'נהר שלום' לרבי שבתי ווינטורה שחי לפני כמאתיים ושישים שנה, על השלחן ערוך, ושם (סימן רפ"ד סק"ג) מפרט מהם החלומות הנחשבים רעים,

יום הכיפורים הוא מדאורייתא וכדעת הרמב"ם (כן משמע בפ"ג מהלכות נדרים ה"ט), אכן אין זה מוסכם להלכה, ויש אומרים שחובת האכילה הוא מדרבנן גרידא והפסוק הוא אסמכתא בעלמא, ומרחיבים בזה הכסף משנה והרדב"ז בפירושם לרמב"ם שם. ויש לומר שאין הבדל בין ערב יום הכיפורים לשאר יו"ט ומועדים, שהלא החיוב לאכול ולשתות בשבת הוא ודאי מדאורייתא, ועם כל זאת הרמ"א אומר שאסור להתענות בערב יום הכיפורים. אלא יש לומר, שטעמו של הרמ"א לחלק משום שבערב יום הכיפורים יש חשש סכנה לצום יומיים רצוף. שהרי התענית של יום הכיפורים היא תענית קשה אף לצעירים ולהוסיף עוד תענית על תענית זו יש בזה חשש סכנה.

וכעין זה נמצא בדברי הטור (סימן תכ"ד) שכתב לגבי מה שנוהגים במועדים בחוצה לארץ שני ימי חג משום ספיקא דיומא, שיש שנוהגים כן גם ביום הכיפורים להתענות יום נוסף משום ספיקא דיומא, שחכמים לא תיקנו להתענות יומיים ביום הכיפורים כיון שאין לגזור גזירה כזו על הציבור. אולם היו בין הראשונים שסברו שיש לנהוג שני ימי תענית למי שיכול. ויש שאלה על זה אם מועיל על זה התרת נדרים ואכמ"ל. וכיום אין בנמצא שמתענים יומיים ביום הכיפורים, משום הסיבה שהוא חשש סכנה.

ויש להוסיף על כך בביאור טעמו של הרמ"א, שאם יצום בערב יום הכיפורים יכול לבוא לידי כך שביום הכיפורים יסתכן ויצטרך לאכול, ואכילה ביום הכיפורים איסורה בכרת, ועליו לראות את הנולד.

ולהמבואר יש לומר כן גם בדעת מרן השלחן ערוך, שאמנם כתב שמותר להתענות בערב יום הכיפורים היינו על עצם הדין שלמרות שהוא כיום טוב מותר להתענות בו תענית חלום, אך בפועל ודאי שיש להימנע מזה ולאסור את התענית משום חשש סכנה, ומשום שחובתו עליו לראות את הנולד שיכול להתענות ביום הכיפורים בשלימות ולא לבוא לידי כך שיצטרך לפתוח את התענית קודם שהשלימה.

לפיכך יש לומר, שהרואה חלום רע בליל ערב יום הכיפורים שלא להתענות ביום זה, ויעשה הטבת חלום בשלושה וכיו"ב.

ד. למיתב תענית לתעניתיה

כשהגמרא במסכת שבת (י"א) ובמסכת תענית (י"ג) מביאה את הדין שצריך להתענות תענית חלום בשבת, מוסיפה עוד דין שצריך לאחר מכן 'למיתב תענית לתעניתיה'. דהיינו אמנם התענה בהיתר אך כיון שביטל את מצות עונג שבת עליו להתענות שוב. והנה דין זה יש בו כמה נוסחאות. הרי"ף (ס"ה) אינו גורס כן בגמרא, וכן משמע ברוב הראשונים. אולם במסכת ברכות (ל"א) איתא 'כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה', וביארו הראשונים שם [הובאו בבית יוסף סימן רפ"ד ע"ש] שמדובר בתענית חלום, ושם כתוב בגמרא במפורש שצריך לישב בתענית לתעניתו ביום חול, והראשונים כולם גורסים דין זה בגירסת הגמרא.

והנה הריטב"א (תענית ס"ה) טוען טענה חזקה כנגד דין זה, מה סברא היא לומר שיתענה בשבת ופירוש הדבר שתענית חלום דוחה מצות עונג שבת, ולעומת זאת, תהיה עליו חובה להתענות כנגד זה. הרי אם מותר לו להתענות ממילא הוא לא עושה שום איסור, ואם צריך לכפר על התענית הזו משמע שעובר בזה איסור ואין מותר לו להתענות. ולפיכך מבאר הריטב"א, שהדין למיתב תענית לתעניתו היא לא אם התענה תענית חלום אלא כשהתענה בשבת תענית סתם שלא ברשות, שצריך להתענות תענית אחרת כפרה על כך.

ולמעשה רוב הראשונים חולקים על זה, ובדבריהם לגמרא בברכות (ס"ה) מביאים הם שכך הוא הדין בתענית חלום, וכן כתבו הנמוקי יוסף שם והרשב"ץ

כיון שאין מניעה ללכת ולבקש סליחה כמה וכמה פעמים, וכך מתבאר ברש"י (ד"ה כג) ומה שלומדים מאחי יוסף היינו המעט שנדרש, אך ודאי שיכול לבקש סליחה יותר פעמים. ביאור נוסף בזה מתבאר בדברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ט), 'רב שאני' היינו רבו, שאם אדם פגע ברבו לא נספיק לבקש סליחה רק שלוש פעמים צריך לבקש אף יותר עד שיסלח לו.

ומאידך גיסא שואלת הגמרא, כיצד היה רבי חנינא מוכן שלא לסלוח לרב לאחר כל כך הרבה פעמים שמבקש הוא ממנו סליחה. הרי כתוב שאסור שהמוחל יהיה אכזרי. ומשיבה הגמרא, שבאמת לא היו דברים מעולם, ורבי חנינא אכן מחל לו, אלא שרבי חנינא חלם חלום שלוקחים את רב ותולים אותו על העץ, ופתרון החלום האמיתי הוא שרב יעלה לגדולה, דהיינו שיעשה לראש הישיבה, לפי זה הבין רבי חנינא שאם רב נעשה לראש הישיבה משמע שהוא צריך למות, וכיון שכך רבי חנינא עשה מה שעשה, שעל ידי כך רב יתרחק ממנו ויעזוב את העיר, ויעשה רב לראש הישיבה בעיר אליה ילך, ולא תגרם לו מיתה בעבורו. ומספרת הגמרא בכתובות (קג:) שכך אכן קרה, כשרב ראה שרבי חנינא לא רוצה לסלוח לו, עזב את העיר לעיר אחרת, ונתמנה שם לראש הישיבה.

י. מראים לו לאדם מהרהורי ליבו

יש עוד נקודה בענייני החלומות, והיא שהגמרא אומרת (בברכות שם) שמראים לו לאדם מהרהורי ליבו. ואם אדם חושב ביום על דברים מסויימים, ממילא הוא חולם עליהם בלילה. ושם הגמרא מספרת על 'שבור מלכא' דהיינו מלך פרס, שעמד לידו שמואל, ואמר מלך פרס לשמואל, אתם אומרים שחכם עדיף מנביא, והנה אתה הלא חכם, ואם חכם עדיף מנביא אמור נא לי מה אחלום בלילה הזה. ושמואל ענה לו, שיחלום בלילה, שהוא במלחמה מול הרומאים, והרומאים מנצחים ולוקחים אותך בשבי, ושם נותנים לך לטחון גרעינים של תמרים בריחיים של זהב. ומטרת שמואל לומר את כל החלום הזה כדי שהוא יחשוב על כך במשך כל היום כולו, מה שיגרום שיחלום על כך בלילה. ואכן כך היה. וחלום כזה שבא מהרהורי ליבו אין הוא בכלל חלום רע שמתענים עליו, כיון שכל מה שחלום רע מתענים הוא משום שאומרים בזה שרצו משמים להראות לו משהו, אך כאשר הוא חושב על משהו אין זה שרצו להראות לו משהו, אלא רואה בעצמו.

יא. כל החלומות הולכים אחר הפה

בעניין פתרון החלומות איתא בדברי חז"ל שכל החלומות הולכים אחר הפה, דהיינו שאם חלם חלום כשלהו וחבירו פתר לו את החלום בפתרון רע, כיון שפתר את החלום בפיו - החלום יתקיים לפי מה שאמר. הגמרא בברכות שם מספרת שהיה במקום אחד עשרים וארבעה פותרי חלומות, והיה אחד שחלם חלום והלך אל כל אחד מפותרי החלומות הללו, וכל אחד פתר לו את החלום באופן שונה, וכולם נתקיימו בו, והטעם הוא כאמור שכל החלומות הולכים אחר הפה. ולכן אם חבירו מספר לו את חלומו אשר חלם בלילה צריך להיזהר ולא לפותרו, או לפחות שיחשוב על משהו דומה שאפשר לפותרו לטובה וכך יעשה. והגמרא מביאה לכך כמה דוגמאות איך שפתרון החלום הולך אחר הפה.

אם כן אלו הם עקרונות החלומות: א. שהחלומות שוא ידברו ושדברי חלומות אינם מעלין ואינם מורידין, וזהו מושג הלכתי וכמבואר לעיל. ב. שאיננו מבינים בפתרון החלומות, ופעמים שהחלום נראה רע והוא טוב. ג. שהחלומות הולכים אחר הרהורי ליבו [יש אומרים שדוקא אם חשב על זה באותו היום, ויש אומרים שגם אם חשב בזה כמה ימים קודם עדיין הוא נחשב הרהורי ליבו]. ד. שכל החלומות הולכים אחר הפה.

יב. על איזה חלומות רעים מתענים בשבת

מאידך גיסא, יש לשים לב שחז"ל אמרו גם ש'חלומות לשוא ידברו', ו'דברי חלומות אינן מעלין ואינן מורידין'. הגמרא במסכת סנהדרין (ב.) מספרת באדם שאביו הלך לעולמו, וידע באביו שיש לו ממון רב המוסתר במקום מסויים אך לא ידע היכן, ואביו לא השאיר כל סימן לכסף. והנה, לילה אחד הוא חולם שאביו בא אליו ומבשר לו שהכסף נמצא במקום פלוני, אולם כסף זה הינו כסף של מעשר שני. וכסף מעשר שני היינו שאינו יכול להשתמש בו כרצונו אלא צריך לאוכלו בקדושה בירושלים וכו'. כאשר קם הבן משנתו הלך מיד למקום שאמר לו אביו בחלום הלילה ומצא את כל הכסף מונח שם. והגמרא אומרת שם שהבן יכול לקחת את הכסף לעצמו ואין עליו כל קדושת מעשר שני, והטעם משם שהחלומות לשוא ידברו. וכל זה למרות שבחלק החלום שאמר לו היכן הכסף היה זה אמיתי לגמרי, וביאור הענין, שמה שנאמר בחלום וניתן להוכיח עליו במציאות נחשב החלום לאמת, אך מה שעדיין לא הוכח שאכן כן הוא במציאות נחשב החלום לשקר בלבד.

ויתירה מזאת כותב הרמב"ן שאף אם אביו בא אליו בחלום ואמר לו שהכסף הזה שייך לפלוני ולא לך, שאינו חייב להעביר לו את הכסף, ואין לו שום טענה כלפיו אף אם החולם אומר שכך חלם, וכך פוסק מרן השלחן ערוך בחו"מ (סימן קנה ס"ו).

ט. חלום רע שהוא טוב

וכמו כן צריך לדעת שלא כל חלום שנראה לנו שהוא רע אכן הוא כזה. וכמו שלפני זמן מה באה לפני אשה בבהלה גדולה וסיפרה שחלמה שנחש גדול וארסי רודף אחריה ונושך אותה, ומה בידה לעשות. אמרתי לה שאדרבא זהו חלום מצויין, הגמרא בברכות (טו:) אומרת 'הרואה נחש בחלום - פרנסתו מזומנת לו, נשכו - נכפלה פרנסתו'. וכמו שבתקופה האחרונה מדברים שמחמת ה'קורונה' שאנשים מיעטו לצאת מן הבתים יש יותר נחשים בחוץ, ומרוב שמדברים על זה אדם יכול לחלום בלילה על נחש, וכנראה שזה מה שמראים לו שלמרות ה'קורונה' לא תיפגע פרנסתו.

וכן מי שחלם שתולים אותו על העץ, לכאורה הוא חלום מפחיד מאוד, אבל הגמרא במסכת יומא (פ.) מדברת על כך שאדם צריך לבקש מחילה מחבירו, ומספרת שם הגמרא על רב, שהיה גדול הדור ממש, ועליו אומרים 'רב תנא ופליג', משום שהוא היה מאחרוני תקופת התנאים ובתחילת תקופת האמוראים, ופעם אחת רב היה מוסר שיעור לפני החכמים, והנה באמצע השיעור נכנס רבי שמעון בנו של רבי יהודה הנשיא שהיה מחשובי התלמידים ורב חזר על השיעור בעבורו, ולאחר שהתחיל לחזור נכנס לבית המדרש רבי שמעון בר קפרא שאף הוא היה גדול בעצמו, ורב חזר שוב על השיעור שוב בעבורו. והנה נכנס לבית המדרש רבי חנינא שהיה ראש הישיבה, ולמעשה היה רבו של רב, וכשנכנס, תהה רב מה זאת אומרת שכל אחד נכנס כך באמצע השיעור, ולא חזר על השיעור עבור רבי חנינא. ורבי חנינא נעלב וכעס על כך, שרב חזר על השיעור עבורם ועבורו לא חזר. כששמע רב שרבי חנינא מקפיד עליו, הלך לפניו לבקש את סליחתו, ורבי חנינא לא הסכים לסלוח לו, ואומרת הגמרא, ששלוש עשרה שנה רב היה בא לפניו בערב יום הכיפורים לבקש את סליחתו ולא קיבל.

הגמרא שם שואלת על כך שרב ביקש את סליחתו כל כך הרבה פעמים, הלא קי"ל שאין מבקשים סליחה אלא עד שלוש פעמים, ולומדים זאת מאחי יוסף שאמר עליהם הכתוב (בלאִשָּׁת נ. יז) 'אנא שא נא פשע אחיך וכו' שא נא לפשע אחיך וכו'. שלוש פעמים כתוב כאן "נא" ומזה נלמד שמבקשים רק שלוש פעמים ולמה רב ביקש כל כך הרבה. ומתוצאת הגמרא "רב שאני" ונאמרו שני פירושים בביאור התירוץ הזה. הביאור הראשון הוא שרב החמיר על עצמו

מִרְן הַשְּׁלַחַן עֶרֶךְ (ס) מְבִיא מֵהֶם הַחֲלוּמוֹת שֶׁהֵן נֹחֲשִׁים לַחֲלוּמוֹת רַעִים, וְהַרְוָא אֹתָם מוֹתֵר לוֹ לְהִתְעַנּוֹת בַּשַּׁבָּת בְּצִירוֹן שֶׁנִּפְשׁוּ עִגּוּמָה עֲלֵיו בְּיֹתֵר. וְנִמְנָה אֹתָם וְנִבְאֵרָם כְּסִדְרָן. וְיֵשׁ לְהַקְדִּים, שְׁכַל הַחֲלוּמוֹת הַלְלוּ דוּקָא אִם חֹלֵם אֹתָם סֵתָם, אֲךָ אִם בְּאֵמֶת שָׁמַע עַל אֹרְאָה דְּבַר כְּזָה בְּיָמֵים הַקּוֹדְמִים לַחֲלוֹם אֵין זֶה נֹחֲשֵׁב לַחֲלוֹם רַע, אֲלֵא אֹמְרִים שֶׁזֶה רַק מֵהַרְהוּרֵי לִיבּוֹ. "הַרְוָא סְפַר תּוֹרָה שֶׁנִּשְׁרַף", הוּא סִימָן רַע מְאוֹד, שֶׁנִּרְאָה כְּבִיכּוֹל מְרַאֵים לוֹ מִשְׁמִים שֶׁעֵבֵר עַל עֵבִירוֹת מֵהַתּוֹרָה, וְהוּא בְּסִכְנָה, וְלִכְן צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ. וְהַפּוֹסְקִים מוֹסִיפִים שֶׁהוּא הַדִּין אִם רָאָה תְּפִילִין שֶׁנִּשְׁרְפוּ אֲךָ לֹא טְלִית. וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁאֵף אִם רָאָה מִזּוּזָה שֶׁנִּשְׁרַפְתָּ שֶׁהוּא חֲלוֹם רַע.

כְּמוֹ כֵן "הַרְוָא אֶת יוֹם הַכִּיפּוּרִים", יֵשׁ אֹמְרִים שֶׁהוּא דוּקָא בְּשַׁעַת נְעִילָה, וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁלֹּא דוּקָא בְּשַׁעַת נְעִילָה, וְכֵן הִלְכָה שֶׁאֵף כִּשְׁאֵין זֶה שַׁעַת נְעִילָה. זֶה נִקְרָא חֲלוֹם רַע כִּיּוֹן שֶׁמְרַאֵים לוֹ מִשְׁמִים שֶׁהוּא צָרִיךְ תְּשׁוּבָה. אִלּוּם אִם מְדוּבָר בְּיָמֵי הַתְּשׁוּבָה וְהַסְּלִיחוֹת וְכִי"ב שֶׁהוּא עֶסוֹק בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּחֻרְתָּ הַדִּין וּמְאִימַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים, אֵין זֶה נֹחֲשֵׁב לַחֲלוֹם רַע, כִּיּוֹן שֶׁהוּא מֵהַרְהוּרֵי לִיבּוֹ, וְהַפּוֹסְקִים מוֹסִיפִים שֶׁאֵף כִּשְׁהוּא יוֹם אִו יוֹמִיִּים לְאַחַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים עַדִּין הוּא תַּחַת אֵימַת הַדִּין וְאֵין זֶה נֹחֲשֵׁב לַחֲלוֹם רַע.

וְכֵן "הַרְוָא אֶת קוֹרוֹת בֵּיתוֹ שֶׁנּוֹפְלִים", דֵּהֵינּוּ אֵין הַכוּוֹנָה שְׁרׁוּאָה שֶׁמִּשְׁפָּץ אֶת בֵּיתוֹ וְהוֹרֵס קִיר בְּשִׁבִּיל זֶה, אֲלֵא הַכוּוֹנָה שְׁרׁוּאָה אֶת הַקּוֹרוֹת הַמַּחֲזִיקִים אֶת הַבַּיִת נּוֹפְלִים דֵּהֵינּוּ הַבַּיִת מִתְּמוֹטֵט לְגַמְרֵי עֲלֵיו לְהִתְעַנּוֹת מִפְּנֵי שֶׁזֶהוּ חֲלוֹם רַע.

חֲלוֹם רַע נּוֹסֵף הוּא "הַרְוָא אֶת שִׁנָּיו שֶׁנִּפְלוּ", וְכַמוֹכֵן יֵשׁ לֹמֵר שֶׁאִם בִּיקֵר אֲצֵל רׁוֹפֵא שִׁנָּיִים אִו כֹּאֵב שִׁנָּיִים וְכִי"ב מְקוֹדֵם כְּמָה יָמִים, שֶׁאֵין זֶה נֹחֲשֵׁב לַחֲלוֹם רַע אֲלֵא רַק הַרְהוּרֵי לִיבּוֹ וְכַמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְזַכּוֹרֵנִי שֶׁבַשְׁבַּת אַחַת בֵּא לְפָנַי הִשְׁכַּם בְּבוֹקֵר יְהוּדִי אַחַד שֶׁחֹלֵם שֶׁהֵלֵךְ לְרוֹפֵא שִׁנָּיִים וְהוּא עָקֵר לוֹ אֶת כָּל שִׁנָּיו, וְכַמָּה שֶׁהוּא צוֹעֵק הַרׁוֹפֵא אֵינּוּ מְרַפֵּה, וְהוּא חוֹשֵׁשׁ לְנַפְשׁוֹ מְאוֹד וּבִצְעֵר גְּדוֹל מְזֵה. וְלֹא הָיָה לוֹ בְּתַקּוּפָה אַחֲרֹנָה כָּל עֶסֶק עִם הַשִּׁנָּיִים, וְהוֹרִיתִי לוֹ שֶׁאִם הוּא מִפְּחַד וְנִפְשׁוֹ עִגּוּמָה שֶׁאֵין יִתְעַנֶּה בַּשַּׁבָּת. וְיֵשׁ לְשִׁים לָב, שֶׁהִשְׁלַחַן עֶרֶךְ דִּבֵּר כִּשְׁהַשִּׁנָּיִים שֶׁלּוֹ נּוֹפְלוֹת, אֲךָ אִם הַלְחִיִּים שֶׁלּוֹ נּוֹפְלוֹת זֶהוּ דוּקָא חֲלוֹם טוֹב, מִשּׁוּם שֶׁהוּא סִימָן שֶׁאֵיבִיּוֹ יִפְלוּ.

"הַרְוָא שֶׁהוּא נוֹשֵׂא אִשָּׁה" הֵינּוּ דוּקָא שְׁרׁוּאָה אֶת שַׁעַת הַחׁוֹפָה מִמֶּשׁ, אֲךָ לֹא כִּשְׁרׁוּאָה אֶת עֲצָמוֹ רוֹקֵד וְכִי"ב, וְהַסִּיבָה שֶׁהוּא חֲלוֹם רַע הוּא מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב (כְּלֹאֲסִית כַּה, ט) 'וַיֵּלֶךְ עִשְׂיָו אֶל יִשְׁמַעְעָל וַיִּקַּח אֶת מַחֲלַת בֵּת יִשְׁמַעְעָל בֶּן אֲבֵרָהָם אַחֲוֹת נְבִיּוֹת עַל נְשִׂיּוֹ לֹאֲשָׁה'. וְשׁוֹאֲלִים חִז"ל, אִם הִיא בֵּת יִשְׁמַעְעָל מָה יֵשׁ לֹמֵר שֶׁהִיא אַחֲוֹת נְבִיּוֹת, אֲלֵא מִלְּמַד שֶׁלְאַחַר הָאִירוֹסִין מֵת יִשְׁמַעְעָל, וְנְבִיּוֹת אַחִיָּה הִשִּׁיאָה לְעִשְׂיָו. וְהַסִּיבָה שֶׁקּוֹרְאִים לָהּ 'מַחֲלַת' מִשּׁוּם שֶׁנִּמְחַלּוּ לוֹ כָּל עוֹנוּתָיו, שִׁיּוֹם הַחׁוֹפָה הוּא יוֹם גְּדוֹל מְאוֹד שֶׁנִּמְחַלִּים בּוֹ כָּל עוֹנוּתָיו שֶׁל אָדָם. וּמִזֵּה בֵּא הַמְנַהֵג אֲצֵל הָאֲשַׁכְּנָזִים שֶׁהַחֲתָן מִתְעַנֶּה בְּיוֹם חׁוֹפְתּוֹ, וְיֵשׁ שְׁנוֹהֲגִים, וְכַדָּאִי לְנַהֵג כֵּן לְבִנֵי עֵדוֹת הַמְּזוּרָח, שֶׁהַחֲתָן בְּיוֹם חׁוֹפְתּוֹ יִתְפַּלֵּל תְּפִילַת מִנְחָה שֶׁל עֶרֶב יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וַיֹּאמֶר אֶת הַיְהוּדִי הַגְּדוֹל.

וְאִם אָדָם רׁוּאָה אֶת עֲצָמוֹ שֶׁהוּא נוֹשֵׂא אִשָּׁה בַּחֲלוֹם יֵשׁ בְּזֵה סִימָן שֶׁמְרַאֵים לוֹ שֶׁהוּא זָקוֹק לְכַפְרַת עוֹנוֹת, וְהוּא חֲלוֹם רַע. אִלּוּם חֲלוֹם זֶה תְּלוּי, כִּיּוֹן שֶׁאִם הַחֲלוֹם הוּא רוֹקֵק שֶׁלֹּא נִשָּׂא אִשָּׁה, יֵשׁ לֹמֵר שֶׁחֹלֵם כֵּן מֵהַרְהוּרֵי לִיבּוֹ וְאֵין זֶה בְּכָלֵל חֲלוֹם רַע. אִלּוּם אִם הוּא נְשׂוּי הִרִי שֶׁזֶה חֲלוֹם רַע וְכַאֲמוֹר.

וּבִשְׁלַחַן עֶרֶךְ מְבִיא עוֹד חֲלוֹם אַחַד וְהוּא "הַרְוָא שְׁקוּרָא בְּתוֹרָה", וּמְבִאֵרִים הָאֲחֲרוֹנִים שֶׁאֵין הַכוּוֹנָה שְׁרׁוּאָה אֶת עֲצָמוֹ עוֹסֵק בְּתוֹרָה אֲלֵא רַק שַׁעֲלוּהָ לְעִלְיַת הַתּוֹרָה, וְאֲדַרְבָּא אִם רׁוּאָה אֶת עֲצָמוֹ עוֹסֵק בְּתוֹרָה בַּחֲלוֹם הִרִי שֶׁזֶה חֲלוֹם נְהַדֵּר, וְיֵשׁ בְּזֵה זְכוּת גְּדוֹלָה לְרֹאוֹת אֶת עֲצָמוֹ עוֹסֵק בְּתוֹרָה בַּחֲלוֹם.

אֲמוּ"ר מִרְן צְזוֹק"ל הִיָּה אֹמֵר לִי, שֶׁהַסִּימָן לְאָדָם שֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה וְרוֹצֵה לְדַעַת אִם הוּא בְּאֵמֶת מִתְמַיֵּד אִו לֹא, אִם נִעֲשֶׂה הוּא תְּלַמֵּד חֲכָם אִו לֹא, אִם רׁוּאָה אֶת עֲצָמוֹ בַּחֲלוֹם מִפְּעַם לְפַעַם עוֹסֵק בְּתוֹרָה, אִו שְׁרׁוּאָה אֶת עֲצָמוֹ מְדַבֵּר דְּבַרֵי תּוֹרָה מְקַשֶּׁה וּמְתַרְץ וְכִי"ב בַּחֲלוֹם, יִכּוֹל הוּא לִידַע בְּבִירוֹר שֶׁהוּא עוֹסֵק מְאוֹד בְּלִימוּד וְאֵין הוּא עַל דְּרַךְ הַמֶּלֶךְ, שְׁכַל כֵּן עֶסוֹק הוּא בְּלִימוּד עַד שֶׁהוּא חוֹלֵם עַל לִימוּדוֹ בְּלִילָה. וּמִן הַמְּפּוֹרְסָמוֹת סִיפּוּרֵי שֶׁל אֲמוּ"ר עַל חֲלוּמוֹתָיו בְּלִילָה שְׁהִיָּה מְקַשֶּׁה וּמְתַרְץ וְנוֹשֵׂא וְנוֹתָן, וּמְפּוֹרְסָם הַסִּיפּוּר הַיְהוּדִיעַ, שִׁסִּיפֵר לִי בְּעֲצָמוֹ, שֶׁעֶסֶק בְּדְבַרֵי תּוֹרָתוֹ שֶׁל הַרִיב"ש וְתִירָץ אֶת דְּבַרֵי, וְרֹאָהוּ בַּחֲלוֹם הַלִּילָה שְׁבֹא לֹמֵר לוֹ שֶׁהִתְרוּץ הוּא אֲמִיתִי, הַפְּלֵא וּפְלֵא!

וְיֵשׁ לֹמֵר, שֶׁאִם הוּא בְּעַל קוֹרָא בְּקִבְעוֹת, וְרוּאָה אֶת עֲצָמוֹ קוֹרָא בְּתוֹרָה הִרִי שֶׁזֶה כְּבִיכּוֹל הַרְהוּרֵי לִיבּוֹ. אִלּוּם אִם חוֹלֵם שַׁעֲלוּהָ לְתוֹרָה הִרִי שֶׁמְרַאֵים לוֹ שֶׁחֲסֵר הוּא בְּלִימוּד הַתּוֹרָה וְהוּא חֲלוֹם רַע וְאֵף הוּא עֲלֵיו לְהִתְעַנּוֹת בַּשַּׁבָּת.

וְנוֹסְפוֹ עַל אֵלוֹ הַחֲלוּמוֹת הַכְּתוּבִים בְּמִסְכַּת בְּרֻכּוֹת הַנִּל" שֶׁהַגְּמָרָא אִמְרָה שֶׁהֵם חֲלוּמוֹת רַעִים שֶׁעֲלֵיהֶם גַּם רִשְׁאֵי לְהִתְעַנּוֹת אֵף בַּשַּׁבָּת. וְעַל כָּל פְּנִים בְּכָל חֲלוּמוֹת שֶׁהֵם הַכָּלֵל הוּא שֶׁתְּמַיֵּד צָרִיךְ שֶׁנִּפְשׁוֹ תִּהְיֶה עִגּוּמָה עֲלֵיו בְּיֹתֵר וְכַמְבּוֹאֵר לְעֵיל.

י. הַטְּבַת הַחֲלוֹם בְּבֵרֶכַת כְּהֵנִים

לְפָנַי זְמַן מָה בֵּאָה לְפָנַי כְּלָה שְׁבוּעִיִּים לְפָנַי חׁוֹפְתָה, וְאִמְרָה שֶׁחֲלָמָה שְׁעוֹקְרִים לָהּ אֶת כָּל הַשִּׁנָּיִים, וְהִיא לֹא פְּחַדָּה כִּיּוֹן שֶׁלֹּא יָדְעָה אֶת דְּבַרֵי הַשְּׁלַחַן עֶרֶךְ, אֲךָ בֵּאָה לְשִׁאֹל מֵהוּ הַחֲלוֹם הַזֶּה. וְהִנֵּה אִם הֵייתִי אֹמֵר לָהּ שֶׁהוּא חֲלוֹם רַע, הִרִי הִיא שְׁבוּעִיִּים קוֹדֵם חֲתוּנָתָה וְזֶה מִמֶּשׁ יִשְׁבּוֹר אֶת לִיבָהּ. לִכֵּן יַעֲצִיתִי לָהּ, שֶׁתֹּאמֵר בְּזִמְנָן בְּרֻכַת כְּהֵנִים אֶת נוֹסַח 'הַטְּבַת חֲלוֹם' הַנִּדְפָּס בְּחֶלֶק הַמַּהֲסִידוּרִים וּמְבִיא בְּגִמְרָא (פְּלִיטָה כה) וְהַדְּפִסְתִּי אוֹתוֹ בְּתוֹךְ סִידוּר 'יְחוּהָ דַעַת' בְּתַפִּילַת שַׁחֲרִית. וּבְזִמְנֵינוּ אֲצֵל קְהִילוֹת הַסְּפָרְדִּים יֵשׁ בְּכָל מְקוֹם בְּרֻכַת כְּהֵנִים בְּכָל יוֹם, וְאֲצֵל הָאֲשַׁכְּנָזִים בְּחו"ל יֵשׁ קְהִלוֹת שְׁנוֹהֲגִים הַכְּהֵנִים לִישֵׂא אֶת כְּפִיהֶם בְּמוֹסָף שֶׁל יו"ט בְּלֵבֵד. אִלּוּם לְמִרוֹת זֹאת הַרְבֵּה קְהִילוֹת מִשְׁנׁוֹת אֶת מִנְהַגֵּן כְּפִי אֲשֶׁר פִּסְק מִרְן הַבַּיִת יוֹסֵף (סוֹף סִימָן קכח), וְיֵשׁ קְהִילוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁל סְפָרְדִּים בְּחו"ל שֶׁגַּם נוֹהֲגִים כֵּן כְּמִנְהַג הָאֲשַׁכְּנָזִים, וְיֵשׁ לְהוֹרוֹת לָהֶם שֶׁיִּשְׁנׁוּ אֶת מִנְהַגֵּם לְפִי פִּסְק מִרְן הַשְּׁלַחַן עֶרֶךְ וְגְדוֹלֵי הַפּוֹסְקִים.

וְלְמִרוֹת שְׁבִזְמַן בְּרֻכַת כְּהֵנִים אֲסוּר לְדַבֵּר, וְכַמוֹ שֶׁאֹמְרִים חִז"ל כְּלוּם יֵשׁ עֵבֵד שֶׁרְבוּ מְבִרְכוּ וְהוּא שׁוֹתֵק, עִם כָּל זֹאת לְעֵנִין הַטְּבַת הַחֲלוֹם יֵשׁ לְהַקְלֵ שֶׁהִרִי הוּא מְדִינָא דְּגִמְרָא.

וְכַמוֹ כֵּן אֲפִשֵׁר לְעִשׂוֹת 'הַטְּבַת חֲלוֹם' בְּפָנַי שְׁלוֹשָׁה, וּפְרֻטֵי הַדֵּינִים בְּזֵה מְבִיא בְּשְׁלַחַן עֶרֶךְ (סִימָן כז). וְהַטְּבַת חֲלוֹם יִכּוֹלָה לְהִיעֲשׂוֹת אֵף בַּשַּׁבָּת, לְלֹא כָּל חֲשֵׁשׁ. אֲכֵן יֵשׁ שְׁחׁוֹלְקִים אֲךָ אֵינְנוּ פּוֹסְקִים כֵּן לְהַלְכָה. וְיֵשׁ שִׁיכּוֹל וְאֵינְנוּ מִפְּחַד עַדִּיף שִׁיעֲשֶׂה רַק הַטְּבַת חֲלוֹם אִו בְּבֵרֶכַת כְּהֵנִים אִו בְּפָנַי שְׁלוֹשָׁה וְלֹא יִתְעַנֶּה בַּשַּׁבָּת וַיִּבְטַל אֶת מִצְוַת עוֹנֵג שַׁבָּת.

וְכַמוֹכֵן שֶׁאִם חֲלוֹם בִּימּוֹת הַחׁוֹל חֲלוֹם רַע וְנִפְשׁוֹ עִגּוּמָה עֲלֵיו שׁוּדָאִי יִכּוֹל לְצוּם, וְכָל הַנוֹשֵׂא הוּא כֹּאֲשֶׁר חוֹלֵם בְּלִיל שַׁבַּת וּמוֹעֵדִים, שְׁכִיּוֹן שֶׁהוּא שַׁבַּת יֵשׁ לָנוּ לְבַרֵר אִם הוּא בְּאֵמֶת הַחֲלוֹם שְׁרָאוּי וּמוֹתֵר לְהִתְעַנּוֹת עֲלֵיו.

וּפְעַם אֲמוּ"ר מִרְן צְזוֹק"ל עוֹרֵר שִׁישׁוֹם אֲנִשֵׁי שֶׁמְרַאֵים לָהֶם הַרְבֵּה חֲלוּמוֹת רַעִים וְהֵם מִתְעַלְמִים מֵהֶם, וְכֵן הוּא הַרְאוּי בְּיֹתֵר לְעִשׂוֹת הַתְּעַלְמָם מֵהַחֲלוֹם. וְאִיתָא בְּגִמְרָא שֶׁאָדָם טוֹב אֵין מְרַאֵין לוֹ חֲלוֹם טוֹב. וְכַמוֹ דוּד הַמֶּלֶךְ שֶׁמְעוֹלֵם לֹא רָאָה חֲלוֹם טוֹב (רָאָה בְּרֻכּוֹת שם).